

BOGDÁN PÉTER

„A legtehetségesebb és a legfelkészültebb pedagógusoknak kell foglalkozni a hátrányos helyzetű diákokkal”

Portré Rácz Gyöngyiről, a magyarországi romák oktatásának kiemelkedő képviselőjéről

<https://doi.org/10.71157/upsz.2025.01-02.01>

LÁTÓSZÖG

Rácz Gyöngyi (1944–2013) egy három diplomával rendelkező értelmiségi cigány nő volt, ami a '70-es és '80-as években még támogató közegben is rendkívüli teljesítménynek számított. Nem volt mindennapi, hogy egy nő, ráadásul egy cigány nő agrármérnöki, közgazdasági, majd középiskolai tanári diplomát szerezzen. Szakmailag és emberileg érzékenyen érintette a roma gyerekeket érő megalázó bánásmód, éppen ezért élete végéig ez ellen küzdött. Cigány érdekvédelmi tevékenységének egyik központi eseménye egy parlamenti botrány volt, amikor hangot adott annak, hogy a roma gyerekek oktatási jogait is érvényesíteni kell. Ezenkívül kiemelkedő teljesítmény volt életében, hogy a pedagógusok munkájának elismeréséért küzdve segítette megalapítani az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaságot.

Rácz Gyöngyi 1944. szeptember 9-én született Gyulán. Édesapja, Rácz István 200-250 évre visszamenően muzsikus családból származott, és gondolkás zenész volt. Édesanyja, Pálinkás Julianna cselédként dolgozott. 1950-ben a család Budapestre költözött, mert az apa a BM Duna Művészeti Intézet tagja gordonkásként.¹

Rácz István taníttatni akarta gyermekét, ezért beíratta őt a Bakáts Téri Leányiskolába, azt követően pedig a Toldi Gimnáziumba, ahol érettségizett. Az elemi iskolát végzett szülők a földművelésben láttak kitérési lehetőséget, ezért arra ösztökölték Rácz Gyöngyit, hogy tanulmányait a Gödöllői Agrártudományi Egyetem agrármérnöki

¹ Interjú Molnár István Gáborral és Váradi Évával, 2024. 10. 08. (a felvétel a szerző birtokában van). Molnár István Gábor helytörténet-kutató, az Újpesti Cigány Nemzetiségi Önkormányzat és az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság elnöke, valamint Rácz Gyöngyi fiúgyermek. Váradi Éva szociális munkás, a 2024-es „az év szociális szakembere” elismerés tulajdonosa és Molnár István Gábor felesége

szakán folytassa tovább.² Rácz Gyöngyi megfogadta szülei tanácsát, és ez a döntése eredményesnek is bizonyult, hiszen agrárpolitikus karrierje szinte rögtön az egyetem elvégzése után elkezdődött. 1970-ben felvették a Pomázi TSZ-be, amelynek az irányítását pár hónap múlva, már egyetemet végzett értelmiségiként, szándékában állt átvenni, azonban egyetlen szavazat hiányában ez végül nem sikerült. Ezután, mivel kevés volt a felsőfokú végzettségű szakember, azonnal felvették a Mezőgazdasági Minisztériumba előadónak.³

Rácz Gyöngyi édesapja a roma emancipációs mozgalom első vezéralakjának, László Máriának, a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége főtítkárának is munkatársa volt. Az '50-es években roma aktivistaként második világháborús roma munkaszolgálatosok adatait gyűjtötte, s ez óriási hatással volt Rácz Gyöngyre is, olyannyira, hogy László Máriához hasonlóan – a mezőgazdaság kérdéseit háttérbe utalva – ő maga is elkezdte járni az ország szegregátumait.⁴ Ha kellett, konfrontálódott az államhatalommal a cigányok érdekében egy olyan totalitárius rendszerben, amelyben ez súlyos személyes következményekkel járhatott.⁵

Talán nem véletlen, hogy László Mária és Rácz Gyöngyi politikai pályafutása között párhuzamok figyelhetők meg: ahogy az állam László Máriára testálta a társadalmi

jellegű „cigányügyeket” (diszkriminációs esetek, kulturális programok, álláskeresői és munkahelyteremtési kérdések) az '50-es években, ugyanúgy Rácz Gyöngyivel is megtette ezt a '70-es és '80-as években (az Ő esetében a roma vonatkozású oktatási problémák széleskörű spektrumára koncentrálván). A különbség az volt, hogy míg az '50-es évek végén László Máriát diszkvalifikálták az emancipációs törekvései miatt, Rácz Gyöngyit már nem. Ő komolyan hitt abban, hogy a kommunizmus által a pedagógia területén teremthető lehetőségek új utakat nyithatnak meg a hazai cigány közösség előtt (legalábbis az oktatás terén), és ez nagyobb mozgásteret jelentett,

mint László Mária idején.⁶ Éppen ezért kiemelkedően fontos, hogy a '80-as években az államhatalom részéről Rácz Gyöngyi volt az első olyan oktatási szakértő, aki a hazai interkulturalizmus úttörőjeként kimondta: nem a romákat kell adaptálni az oktatási rendszerhez, hanem az iskoláknak kell felvállalni a cigány családokhoz való alkalmazkodást.⁷

RÁCZ GYÖNGYI, A CIGÁNY GYEREKEK OKTATÁSI JOGJAIT KÉPVISELŐ ÚTTÖRŐ

A Pomázi TSZ után Rácz Gyöngyi a Mezőgazdasági Minisztérium (MM) előadója lett.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Bogdán Péter: A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében – Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok/tervek, projektek 1978 és 1998 között (doktori disszertáció). 127. o.

Ahhoz, hogy ebben a munkakörben sikeres legyen, azonnal belevágott egy közgazdasági képzésbe pénzügy és számvitel szakon mezőgazdasági specializációval, amelyet sikeresen el is végzett. Azonban csak rövid ideig maradt az MM-ben. A minisztériummal azért szakított, mert Szabolcs megyében tanúja volt, hogy egy birkák szállítására kialakított teherautón vittek cigány gyerekeket iskolaérettségi vizsgálatra, ahol a gyerekek vizsgálata helyett egy fehér köpenyes férfi egy pillantást vetett a nyitott teherkocsira, és annyit mondott: *kisegítő*. Rácz Gyöngyi megítélése szerint ez az eljárás alapjaiban sértette a gyerekek méltóságát és az oktatáshoz való jogukat, és az eset alapvető élményként határozta meg további munkásságát. Aktív pártpolitikusként, a Hazafias Népfront elnökségi tagjaként, a Mezőgazdasági Minisztérium előadójaként már a következő héten felszólalt a Magyar Országgyűlésben, hogy interpelláljon a szabolcsi roma gyermekek érdekében.⁸

A politikai lépés botrányba torkollott, a botrány pedig olyan hatalmasra dagadt, hogy Aczél Györgynek, az MSZMP Központi Bizottsága titkárának (gyakorlatilag az ország második vezetőjének) kellett beavatkoznia. Ő úgy rendelkezett, hogy a cigánykérdés nem törvényhozási kérdés, hanem szakpolitikai feladat, így nem a Parlamentben, hanem a Művelődésügyi Minisztériumban van a helye. Ez a döntés Rácz Gyöngyi személyére nézve azzal járt, hogy 1978 és

1981 között áthelyezték a Művelődésügyi Minisztériumba cigányügyi előadónak.⁹

Ezt követően 1981 és 1990 között Rácz Gyöngyi a Művelődésügyi Minisztérium alá rendelt Országos Pedagógiai Intézetben dolgozott, ahol szintén a cigányügy témafelelőse volt, de ezúttal országos hatókörrel,¹⁰ azaz ugyanolyan szerepet kapott, mint korábban László Mária, csak kedvezőbb politikai környezetben. Tulajdonképpen Rácz Gyöngyi a parlamenti felszólalásával szakpolitikai érdekvérvényesítést ért el a legmagasabb döntéshozói fórumon. Ezzel befolyásolta a kormányzati agendát a cigány gyerekek oktatási helyzetére vonatkozóan, ami a roma emancipációs folya-

matnak is meghatározó szakpolitikai mérföldköve, még akkor is, ha az oktatási szegregációs gyakorlatok még ma is fennállnak. Ezek az események indították el Rácz Gyöngyit azon a pályán, amelyen járva a cigány gyerekek oktatási jogait képviselő úttörővé vált.

Mivel az Országos Pedagógiai Intézet (OPI) oktatási és nevelési szakterületet látott el, Rácz Gyöngyi úgy döntött, hogy ezen a területen is fejleszti tudását, így újfent beiratkozott a felsőoktatásba, és középiskolai tanári diplomát szerzett.¹¹

Ezt követően, pozíciójából adódóan – az OPI munkatársaként – országos szintű ráhatása volt az oktatás minden szintjére. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy nemcsak befolyásolta a szakpolitikai agendát, hanem alakította is azzal a céllal, hogy érvényesítse a

nemcsak befolyásolta
a szakpolitikai agendát,
hanem alakította is

⁸ Interjú Molnár István Gáborral és Váradai Évával, 2024. 10. 08. (a felvétel a szerző birtokában van).

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

cigány gyerekek oktatási jogait, és minőségi oktatást követeljen számukra.

A felsőoktatásban a '80-as években nem volt sok probléma, mert ott vagy nem voltak romák, vagy csak nagyon kevesen, s az sem volt biztos, hogy felvállalják a származásukat. A középfokú oktatásban elsősorban a szakmunkásképzésben voltak gondok, mert ott a cigány gyermekek már megjelentek, de az igazán kritikus problémák az alapfokon jelentkeztek. Voltak az országban olyan szegregátumok, ahol a roma tanulók csak cigány nyelven kommunikáltak, de az is előfordult, hogy beszéltek ugyan magyarul, de szociális hátrányaik miatt szókincsük más volt, mint nem cigány társaié. E hátrányok miatt sokszor indokolatlanul fogyatékosnak minősítették őket, miközben nem voltak azok, csak másként szocializálódtak, mint ahogyan azt az iskola elvárta tőlük.¹²

Rácz Gyöngyi és munkatársai felismerték az óvoda fontosságát, azt, hogy minden cigány gyermeknek el kellene töltenie az iskolakezdést megelőzően egy évet óvodában. Ennek érdekében Rácz Gyöngyinek többfrontos harcot kellett megvívnia. A cigány közösségekben többnyire a férfiak dolgoztak, az anyák háztartásbeliek voltak, így gyermekfelügyeleti szempontból nem volt szükség az óvodára. Az intézmények sem akarták a cigány gyermekeket, mint ahogyan a nem cigány szülők is tiltakoztak az ellen, hogy cigányok jelenjenek meg a gyermekeikkel közös térben. Ez utóbbi jelenség miatt a nem roma településvezetők is féltek meghozni egy ilyen döntést.¹³ Épp ezért,

Rácz Gyöngyinek az egyik legfontosabb feladata az Országos Pedagógiai Intézetben az volt, hogy kézbe vegye a cigány gyermekek óvodáztatásának kérdését, elsősorban azért, hogy a vidéken adódó rengeteg helyi konfliktusban egyeztessen, és ezeket megoldja. Ilyenkor el kellett utaznia az adott településre, ahol beszélt a tanácselnökkel, a párttitkárral, az óvodapedagógusokkal, és ellátogatott a cigány szegregátumokba is. Ott elmondta a cigány anyáknak, hogy ő is cigány, és az ő gyereke is jár óvodába, s hogy miért

van szükség arra, hogy az adott település cigány szülői is lehetővé tegyék a gyermekeik óvodáztatását. Rácz Gyöngyi azzal, hogy sikeresen közvetített a különböző

felek és érdekcsoportok között, hogy elérte a roma gyermekek bevonását az iskolázásra felkészítő pedagógiai folyamatokba, gyakorlatilag beírta magát a magyar óvodáztatás történetébe, amennyiben az erről szóló pedagógiai munkák megkerülhetetlen szereplőjévé vált.¹⁴

Rácz Gyöngyi ezen munkája azért is kiemelkedő, mert állami szinten óriási infrastrukturális fejlesztést kellett hozzá biztosítani. Új óvodaépületeket kellett építeni, új óvodai csoportokat kellett kialakítani, illetve a meglévők méretét megnövelni. Rácz Gyöngyi országos hatókörű munkájában már partner volt az állam is, mert az akkori hatalom már pontosan látta, hogy a romák körében demográfiai robbanás várható, s még idejében meg akarta előzni a megjósolható társadalmi feszültségeket cigányok és nem cigányok között.¹⁵

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

„A letehetősebb és a legfelkészültebb pedagógusoknak kell foglalkozni a hátrányos helyzetű diákokkal”...

Rác Gyöngyi félévente, olykor évente pedagógus-továbbképzéseket is szervezett, amelyekre némely esetben hétszázan is jelentkeztek az országból. Jelentős teljesítménye volt az is, amikor egy olyan nemzetközi cigány tábor szervezett meg, ahol 900 roma gyermek találkozott egymással.¹⁶

Cigányügyi témafelelősként Rác Gyöngyi a *Köznevelés* című pedagógiai szaklapban „a cigányság oktatásával kapcsolatosan progresszív gondolatokat köz-

ölte. Szinte úttörőként, már a '80-as években, megfogalmazta, hogy interkulturálisra van szükség,

nemcsak a cigány közösségeknek kell alkalmazkodniuk, az iskoláknak és a pedagógus kollektíváknak is igazodniuk kell a cigány közösségek szociális, kulturális, szociokulturális sajátosságaihoz.”¹⁷ Rác Gyöngyi más fórumokon annak az állásfoglalásának is hangot adott, hogy „a letehetősebb és a legfelkészültebb pedagógusoknak kell foglalkozni a hátrányos helyzetű diákokkal”.¹⁸

RÁC GYÖNGYI, AZ „EÖTVÖS JÓZSEF” CIGÁNY–MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG ALAPÍTÓJA

Az 1989-es rendszerváltás bekövetkeztével Rác Gyöngyi foglalkoztatása az Országos Pedagógiai Intézetben megszűnt, így közgazdász végzettsége okán az Adó- és

Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalban helyezkedett el mint főtanácsos, de nem mondott le a cigány gyermekek és a cigány közösség támogatásáról sem. 1986-ban pedagógus kollégáival létrehozta az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaságot (EJCMPT), amelynek alapításától kezdve elnöke lett egészen 2013-ban bekövetkezett haláláig.¹⁹

Az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság 1986 májusában csak informálisan alakulhatott meg, mert miniszteri engedélyre volt szükség a hivatalos bejegyzéshez, s mire az megérkezett volna, addigra bekövetkezett a politikai rendszerváltás is. Így az Egyesületi Törvény alapján, 1989. május 20-án jegyezték be a civil szervezetet.²⁰

A hosszas engedélyeztetés nem volt akadálya annak, hogy az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság 9 millió forintot kapjon arra, hogy Sarudon olyan oktatási-nevelési modellt dolgozzanak ki és valósítsanak meg, amely elősegíti a cigány gyermekek felzárkózását az országban. A programhoz számos szakértő csatlakozott, konferenciákat és továbbképzéseket szerveztek, de e mellett a kísérlet mellett Rác Gyöngyi országos szinten is gyűjtötte a releváns „jógyakorlatokat”.²¹

Az EJCMPT tevékenységi körébe beletartozott a gyermekek szociális, értelmi, kommunikációs és mozgáskészségeit leíró

¹⁶ Uo.

¹⁷ Bogdán Péter: A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében – Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok/tervek, projektek 1978 és 1998 között (doktori disszertáció). 93. o.

¹⁸ *Elhunyt Rác Gyöngyi*. Letöltés: <https://24.hu/belfold/2013/03/02/elhunyt-racz-gyongyi> (2024. 12. 13.).

¹⁹ Interjú Molnár István Gáborral és Váradi Évával, 2024. 10. 08. (a felvétel a szerző birtokában van).

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

fejlődési napló vezetése. Gyakorlatilag a pedagógiai társaság megelőlegezte a neveléstudomány ezen trendjét, mert a fejlődési napló előbb volt gyakorlat az EJCMPPT tagságának körében, mint a pedagógiai szakirodalomban. Ráadásul a pedagógusok évtizedeken keresztül írtak olyan kisebb vagy nagyobb lélegzetű tanulmányokat, amelyek arról szóltak, hogy a cigány gyermekek oktatásával kapcsolatos problémák megoldására hogyan lehet sikeres gyakorlati módszertanokat alkotni és bevezetni.

Az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság egyik célkitűzése az volt, hogy *Cigány Nevelés és Kultúra* címmel havonta ciganológiai periodikát adjon ki abból a célból, hogy legyen egy olyan fórum, amely – az előítéletek falainak lebontását is segítendő – releváns információkat közöl a cigány közösség pedagógiai és kulturális vonatkozásairól. Ez 1991-ben sikerült is, de azt követően nem tudtak elegendő anyagi forrást találni a folytatáshoz, így a *Cigány Nevelés és Kultúra* kiadványnak csak egy száma jelent meg.

Az évkönyvek tekintetében a Társaság már sikeresebb volt. 2007 és 2013 között három évkönyvet adott ki az EJCMPPT, amelyekből az derül ki, hogy Rácz Gyöngyi cigányügyi szakértőként az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság keretében Roma Filmakadémiát, Tanodát, tehetség- és képesség-kibontakoztatást segítő tevékenységeket, valamint személyiségfejlesztő foglalkozásokat szervezett. Ugyanakkor a romák oktatásával kapcsolatos szakmai és irodalmi alkotásokat, illetve a cigány

zeneművészettel foglalkozó interjúkat és tanulmányokat is közölt. Az évkönyvek tartalma szerint Rácz Gyöngyi volt az egyik motorja az újpesti cigány és nem cigány lakosság kapcsolatrendszerének feltárását célzó helytörténeti kutatásoknak, de a cigány alkotóktól származó fotók és grafikák publikálásának is.

RÁ CZ GYÖNGYI, A CIGÁNY GYEREKEKET OKTATÓ PEDAGÓGUSOK FELKAROLÓJA ÉS ELISMERŐJE

Rácz Gyöngyinek célja volt, hogy az általa ismert, de országosan ismeretlen pedagógusok megkapják szakmai tevékenységükért a méltó elismerést. Ezért ideje jó részét annak szentelte, hogy több mint félszáz pedagógusnak állami és egyéb kitüntetéseket harcoljon ki. Saját magát soha nem hagyta felterjeszteni egyetlen díjra sem.²² Egész életében csak elvétve fordult elő, hogy átvett hivatalos elismerést, akkor is csak olyat, amely nem a személyének szólt, hanem az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaságnak.

Rácz Gyöngyi az oktatásban eltöltött évtizedek alatt jelentős kapcsolati tőkére tett szert. Bárhová utazott az országban, bármelyik megyéről is volt szó, biztosra vehető volt, hogy ismerte a legbefolyásosabb helyi vezetőket, a helyi elitet, költőket, írókat, és kiterjedt kapcsolata volt a hazai pedagógustársadalommal. Hihetetlen mennyiségű levelezés maradt fenn az EJCMPPT Archívumában, amelyből az derül ki, hogy

kiterjedt kapcsolata volt a hazai pedagógustársadalommal

szentelte, hogy több mint félszáz pedagógusnak állami és egyéb kitüntetéseket harcoljon ki. Saját magát soha nem hagyta felterjeszteni egyetlen díjra

²² *Elhunyt Rácz Gyöngyi*. Letöltés: <https://24.hu/belfold/2013/03/02/elhunyt-racz-gyongyi> (2024. 12. 13.).

tudományos ismereteit könnyedén lefordította a mindennapok nyelvezetére és gyakorlatára, ezek pedig ebben a formában utat találtak a közönséghez, és így befogadhatóvá tették tudományos munkásságát. Ismeret-égeinek köszönhetően nyugdíjaskorában is széles körben aktív volt. A hosszú évek alatt kialakult barátságokat nem

hanyagolta el. Különösen jó viszonyban volt Vinczéné Bíró Etelkával, az OPI egykori vezetőjével, Nagy Ferenc mezőberényi

iskolaigazgatóval, Kovács József Hontalan költővel, Szabolcsi Miklós akadémikussal és Varga Istvánné Mária óvodapedagógussal Ózd-Farkaslyukról.²³ Rácz Gyöngyi rendkívüli embersége és munkássága abban is megnyilvánult, hogy gyakran még hétvégeken is dolgozott annak érdekében, hogy támogatni tudja azokat a pedagógus kollégáit, akikről azt gondolta, hogy a romákkal kapcsolatos oktatási kérdésekben kiválóan megállják a helyüket.²⁴

RÁ CZ GYÖNGYI A CIGÁNY KÖZÖSSÉGBEN

Rácz Gyöngyi az édesapja hatására kezdett el a cigány közösségben tevékenykedni, elsősorban a vidéki cigány nők és cigány gyermekek helyzetének javítása érdekében.²⁵

László Máriához képest, az EJCMP T elnökeként, mélyebben kapcsolódott a cigány közösséghez. Például Péli Tamás festőművésszel is nagyon szoros kontaktusban állt, vele már a húszas éveikben ismerték egymást. Az egyik közös terepük a Hazafias Népfront volt – nagyon kevés cigány

került be akkoriban a hatalom berkeibe tartozó szervezetekbe –, de összekötötte őket az is, hogy mindketten a IX. kerületben laktak.²⁶

Rácz Gyöngyi és Péli Tamás kölcsönösen tisztelték egymás értékeit. Péli sokszor még „nővérem”-nek is szólította őt, és mivel Pélit is érdekelte az oktatás, rendkívüli módon tisztelte Rácz Gyöngyi e területen végzett munkáját. Péli 1972 és 1975 között képesítés nélküli rajztanár volt abban a rákospalotai, a közbeszédben az épület színe után „lila iskola”-ként emlegetett oktatási intézményben, amely napjainkban a László Gyula Gimnázium és Általános Iskola nevet viseli.²⁷

Az OPI akkori cigány témafelelőseként Rácz Gyöngyi olyan anyagi források fölött diszponált, amelyek birtokában elősegíthette a hazai cigány művészek részvételét az oktatási programokban. Így alakult ki egy olyan szakmai, baráti kör, amelybe Péli Tamáson kívül Choli Daróczi József, Kovács József Hontalan, Lakatos Menyhért és más cigány művészek is beletartoztak.²⁸

²³ Interjú Molnár István Gáborral és Váradi Évával, 2024. 10. 08. (a felvétel a szerző birtokában van).

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

²⁷ És ahol az érintett korszakban Choli Daróczi József innovatív módon – Rom Som Klub néven – hangszeres cigány népművelő foglalkozásokat tartott az akkori cigány közösség tagjainak azért, hogy a cigány tanulókat be tudja hívni az intézmény falai közé.

²⁸ Uo.

RÁCZ GYÖNGYI EMLÉKEZETE

Rácz Gyöngyi agrármérnökként, közgazdászként és középiskolai tanárként is oktatási szakember volt. Úttörő abban, hogy bátran kiállt a cigány gyerekek oktatási jogaiért, illetve képezte, elismerte és széles körben elismertette a cigány gyermekek oktatásával foglalkozó pedagógusokat. Értelmiségi életútjára nagy hatást gyakorolt zenész édesapja, illetve családi kapcsolatai és munkássága révén befolyással voltak rá a magyarországi cigány emancipáció és kultúra meghatározói alakjai: László Mária, és a már említett Péli Tamás, Choli Daróczi József, Lakatos Menyhért, Kovács József Hontalan.

Az adott korban ő testesítette meg állami oldalról a hivatalos cigány oktatáspolitikát, miközben életművéből kibontakozik egy olyan karakteres személyiség is, aki egy patriarchális társadalomban roma nőként vezéregyéniség és pedagógiai folyamatokban úttörő szakértő tudott lenni. Mai szemmel már szinte elképzelhetetlen, hogy egyetlen cigány értelmiségi szavára 600-700 pedagógus mozduljon meg egy, a roma gyermekek

tanításával kapcsolatos továbbképzésre, vagy hogy Magyarországon 900 fős nemzetközi cigány tábort lehessen megszervezni.

Magyarországon jelenleg egyetlen Rácz Gyöngyi-emlékhely van: a róla elnevezett újpesti közösségi központ. Az épület eredetileg az Újpesti Cigány Önkormányzat székhelye volt, de a későbbiekben helyet kapott benne az Újpesti Tanoda, az Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjtemény és számos cigány kulturális program is. A cigány önkormányzat székhelye 2014-re roma közösségi központtá vált a IV. kerületben. Innen már csak

a magyarországi cigány emancipáció és kultúra meghatározói alakjai

egy lépés volt az, hogy – Csóka János helyi cigány önkormányzati képviselő 2016-ban tett javaslatára – Rácz Gyöngyi Községi Központtá nevezzék át az épületet, ezzel is reflektálva

arra, hogy Rácz Gyöngyi Újpestet tekintette szűkebb otthonának, ahol friss házas éveitől kezdve egészen haláláig lakott.²⁹ Utóbb a Községi Központban már Magyar és Nemzetközi Cigány Könyvtár is helyet kapott, valamint egy Péli Tamás Múzeum, ami jelentősen megnövelte a Rácz Gyöngyi neve által fémjelzett épület látogatottságát.

Aszódy Kinga (10): „Pont – vonal – folt”
Apagyai Mária és Lantos Ferenc pedagógiai műhelyéből